

ΑΡΧΕΙΟ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

**ΜΗΝΙΑΙΑ ΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ 1950**

(Ιδρυτής: ΉΕυθ. Γ. Αλεξανδρή)

Ιδιοκτήτης - Εκδότης: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Πανεπιστημίου 46, ΑΘΗΝΑ 10678 - Τηλ. 3817.770 - FAX. 6219410

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ ΑΓΓ. ΜΑΚΡΗΣ, Δικηγόρος
Αγ. Κωνσταντίνου 12 - ΑΘΗΝΑ 104.31 - Τηλέφ. 5221.437 - FAX. 5221.438

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: ΧΡ. Δ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, Δικηγόρος Τηλέφ. 36.28.698
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ Γ. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥ D.E.A., Δικηγόρος Τηλ. 3626.390-FAX. 3614230
e-mail: TKarag@hol.gr

«ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ»

**“Η σημασία του όρου στον Κ.Π.Δ.
και η αξία τους για την εξιχνίαση των εμπρησμών”.**

ΑΝΔΡΙΑΝΟΥ Γ. ΓΚΟΥΡΜΠΑΤΣΗ, Αξιωματικού Πυρ.Σ.-Νομικού

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

- I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.
- II. Οι ενδείξεις, ως αποδεικτικό μέσο.
- III. Οι ενδείξεις, ως βαθμός πιθανότητας ενοχής του κατηγορούμενου.
- IV. Η αποδεικτική υπεροχή των ενδείξεων στα εγκλήματα εμπρησμού.
- V. Επίμετρο.
- VI. Πηγές.

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.

Στο ισχύον δικονομικό ποινικό μας σύστημα, ο τεχνικός όρος “ενδείξεις” απαντάται σε αρκετές διατάξεις και υποδηλώνει δύο διαφορετικά μεταξύ τους πράγματα, τα οποία δεν πρέπει να συγχέονται.

Η μία έννοιά του, αφορά ένα από τα κυριότερα και ενδεικτικά απαριθμούμενα αποδεικτικά μέσα, που καθιερώνει ο νομοθέτης στο άρθρο 178 Κ.Π.Δ. Η έννοια αυτή είναι στενότερη από τη δεύτερη, που υποδηλώνει το βαθμό πιθανότητας ενοχής και αντίστοιχα αθώωσης, του κατηγορούμενου για την τέλεση ενός εγκλήματος και ο οποίος συμπερασματικά εξαγεται από την αξιολόγηση και εκτίμηση όλου του αποδεικτικού υλικού. Με την ευρεία αυτή έννοια, ο όρος “ενδείξεις” απαντάται στις διατάξεις των άρθρων 245, 270, 282, 288, 308, 310, 311, 313, 319, 338 Κ.Π.Δ.

II. Οι ενδείξεις, ως αποδεικτικό μέσο.

Μεταξύ των κυριότερων και ενδεικτικά απαριθμούμενων αποδεικτικών μέσων, που καθιερώνονται στο ισχύον δικονομικό ποινικό μας σύστημα και προβλέπονται στο άρθρο 178 Κ.Π.Δ. είναι και οι ενδείξεις. Το μέσο αυτό συγκαταλέγεται στα πραγματικά αποδεικτικά μέσα¹, γιατί αποκαλύπτεται από επισκόπηση πραγματικής κατάστασης και οδηγεί σε έμμεση απόδειξη. Ο δικαστής δηλαδή για την ουσιαστική αξιολόγηση των ενδείξεων, είναι υποχρεωμένος να προβεί σ' ένα δικανικό συλλογισμό και σύμφωνα με το συμπέρασμα αυτού, να σχηματίσει πεποίθηση για το υπό κρίση θέμα. Στο συλλογισμό, τη μείζονα πρόταση αποτελεί το εκ της πείρας ή του κοινού συναισθήματος υποδηλούμενο γενικό αξίωμα, την ελάσσονα, το γνωστό γεγονός και συμπέρασμα είναι η εκ του γνωστού γεγονότος παραγομένη πεποίθηση για την ύπαρξη του αγνώστου².

Παρ' όλο που ο ποινικός (δικονομικός) νομοθέτης αναφέρεται διεξοδικά σε ορισμένα άρθρα για τα λοιπά αποδεικτικά μέσα, τα οποία είναι ισοδύναμα μεταξύ τους, για τις ενδείξεις δεν γίνεται μνεία σε κανένα άρθρο πλην του 178 Κ.Π.Δ. Η έννοια και οι διακρίσεις τους, λοιπόν, καθορίζεται από τη θεωρία και τη νομολογία. Ενδεικτικά, "Ενδείξεις είναι τα κατά την ποινική διαδικασία προκύπτοντα πραγματικά γεγονότα, τα οποία εκτιμώμενα εις εκάστην, ελκεκτιμήσει προς το υπόλοιπον προκύψαν αποδεικτικών υλικών της ποινικής διαδικασίας, είναι επαρκή και ικανά να δημιουργήσουν εις τον δικαστήν πεποίθησιν περί της υπό του δράστου τελέσεως αξιοποιήτου πράξεως ή περί των λόγων του καταλογισμού ή της αθωότητος αυτού"³, ενώ σύμφωνα με άλλον πληρέστερο ορισμό⁴, λόγω της ευρύτητάς του, κατά το πνεύμα του νομοθέτη, "Ενδείξεις ως αποδεικτικά μέσα είναι οιονδήποτε εύρημα, ίχνος, κίνησης, ενέργεια, παράλειψις του υπόπτου κ.λ.π. εκ των οποίων δια συλλογισμού συνάγεται μετά βεβαιότητος η σχέσις του προς το τελεσθέν έγκλημα"⁵.

Οι ενδείξεις θεωρούνται γεγονότα ή καταστάσεις που, κάτω από τις ειδικές συνθήκες που συνέβησαν ή διαμορφώθηκαν, αποκτούν ειδική σημασία και ιδιαίτερη αξία για τη βεβαίωση τέλεσης του εγκλήματος και την εξακρίβωση και ανακάλυψη της ταυτότητας του δράστη, που ενέχεται γι' αυτό. Αυτονόητη προϋπόθεση της αποδεικτικής ισχύος των ενδείξεων είναι, ότι αυτές θα πρέπει να συμφωνούν μεταξύ τους αλλά, περαιτέρω, και να μην έρχονται σε αντίφαση με τις άλλες αποδείξεις, π.χ. καταθέσεις μαρτύρων, γιατί μόνον τότε βεβαιώνουν αναμφίβολα το αντικείμενο της απόδειξης, καταλήγουν δηλαδή στην απόδειξη της ενοχής ή της αθώωσης του κατηγορούμενου.

Οι ενδείξεις, στο ισχύον αποδεικτικό σύστημα της ηθικής απόδειξης ή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων ή της προσωπικής πεποίθησης του δικαστή, έχουν μεγίστη αποδεικτική αξία και σε πολλές περιπτώσεις υπερέχουν των άλλων αποδεικτικών μέσων. Για τον λόγο αυτό η διάκρισή τους σε διάφορες κατηγορίες έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η κύρια διάκριση που παρουσιάζει περισσότερο πρακτικό και δικονομικό ενδιαφέρον είναι αυτή που γίνεται ακολούθως και αφορά:

α) τις πραγματικές και β) τις προσωπικές ενδείξεις.

Οι προσωπικές ενδείξεις⁶, συνίστανται σε γεγονότα, πράξεις ή παραλείψεις ή συναισθήματα, που αναφέρονται στα ακόλουθα τρία κυρίως θέματα:

- Την ύπαρξη κινήτρου, που οδήγησε το δράστη στην τέλεση του εγκλήματος.
- Την συσχέτιση του δράστη με το έγκλημα και
- Το "άλλοθι" του δράστη.

Ειδικότερα:

- 1) Η ύπαρξη κινήτρου, από το οποίο πιθανολογείται ότι ο δράστης τέλεσε το έγκλημα, συνάγεται από την προϋπάρχουσα μεταξύ δράστη και θύματος έχθρα, φθόνο ή μίσος κ.λ.π., από τυχόν συμφέρον, π.χ. εμπρησμός για είσπραξη ασφάλειας ή από διάφορα συναισθήματα που προηγήθηκαν του εγκλήματος, όπως απειλή, φιλονικία κ.ά.
- 2) Η συσχέτιση του κατηγορούμενου προς την τέλεση του εγκλήματος δύναται να στηριχθεί σε γεγονότα, πράξεις ή παραλείψεις, από τις οποίες πιθανολογείται η τέλεση του εγκλή-

ματος, όπως για παράδειγμα η κατά το χρόνο τέλεσης του εμπρησμού παρουσία του στον τόπο αυτού ή ότι αυτός απομακρύνονταν βιαστικά ή ότι βρέθηκε στον τόπο του εγκλήματος χωρίς να δικαιολογείται η παρουσία του, η άρνησή του να καταθέσει, πριν αποκτήσει την ιδιότητα του κατηγορούμενου, χωρίς δικαιολογητικό λόγο κ.ά.

- 3) Η ανυπαρξία "άλλοθι", δηλαδή η αδυναμία ν' αποδειχθεί ότι βρισκόταν κάπου αλλού κατά τον κρίσιμο χρόνο τέλεσης του εγκλήματος, συνιστά πολύ ασθενή, ανεπαρκή ένδειξη, που πρέπει να εκτιμάται με ιδιαίτερη προσοχή, λαμβανομένου υπόψη ότι το βάρος της απόδειξης δε φέρει ο κατηγορούμενος αλλά η Κατηγορούσα Αρχή, ενώ εξάλλου η ύπαρξη "άλλοθι" δεν αποτελεί ένδειξη, αλλά απόδειξη της αθωότητάς του, είτε εμμέριση είτε έγγραφη.

Οι πραγματικές ενδείξεις⁶ μπορεί να βρίσκονται, είτε πάνω στο θύμα, είτε στο δράστη ή και στον τόπο τέλεσης του εγκλήματος ακόμη και σε οποιονδήποτε άλλο τόπο. Οι ενδείξεις αυτής της κατηγορίας διακρίνονται περαιτέρω:

1) **Στα ίχνη**

Αυτά είναι οποιασδήποτε φύσης σημάδια ή ύλες που προηγήθηκαν ή κατελήφθησαν, είτε στον τόπο του εγκλήματος, είτε επί του δράστη, είτε επί του θύματος πριν, κατά ή μετά την τέλεση του εγκλήματος. Τέτοια σημάδια είναι τα δακτυλικά ή πελματικά αποτυπώματα, σημάδια από δαγκωνιές, χτυπήματα ή άλλα ιατροδικαστικά ευρήματα στο σώμα του δράστη ή θύματος, αποτυπώματα τροχών μεταφορικών ή άλλων μέσων κ.ά. Ύλες που χρησιμεύουν ως ίχνη είναι, είτε ζωικές, όπως τρίχες, κηλίδες αίματος κ.λ.π., είτε φυσιικές, όπως ίνες ξύλου, υφασμάτων, στάχτες, υπολείμματα φαγητού, ποτού κ.λπ.

2) **Στα πειστήρια**

Πειστήρια αποκαλούνται όλα τα αντικείμενα που, είτε απετέλεσαν το όπλο του εγκλήματος, όπως μαχαίρι, πυροβόλο όπλο κ.λ.π., είτε χρησιμοποιήθηκαν ως όργανα ή εργαλεία ή μέσα για τη διευκόλυνση ή τέλεση του εγκλήματος, π.χ. αυτοσχέδιος εμπρηστικός μηχανισμός, ποτήρι με αποτυπώματα, ρούχα με κηλίδες αίματος ή εμποτισμένα σε εύφλεκτο υγρό, είτε αποτελούν προϊόντα ή αυτό το ίδιο το έγκλημα π.χ. πλαστά έγγραφα, παραχαραγμένα νομίσματα κ.ά.

3) **Στα διαγνωστικά σημεία**

Αυτά είναι οποιεσδήποτε μεταβολές ή επενέργειες πάνω στη φυσική ή φυσιολογική κατάσταση ή θέση των πραγμάτων στο χώρο, π.χ. παραβίαση πόρτας με διαρρηκτικά, ανοιχτό παράθυρο σε φωταγωγό, ενώ έπρεπε να είναι κλειστό, μετακίνηση αδικαιολόγητη επίπλων, αδικαιολόγητη παρουσία φιάλης υγραερίου με ανοιχτή στρόφιγγα κ.ά.

Περαιτέρω οι ενδείξεις διακρίνονται⁷:

- α) Σε ενδείξεις προηγούμενες, σύγχρονες και επόμενες της τέλεσης του εγκλήματος.
- β) Σε ενδείξεις ενοχής και αθωότητας.
- γ) Σε ενδείξεις άμεσες και έμμεσες.
- δ) Σε ενδείξεις γενικές και ειδικές και
- ε) Σε ενδείξεις κοινές και ιδιαίτερες.

Η αξία των ενδείξεων είναι ιδιαίτερη γιατί⁸:

- I) Το έγκλημα τελείται, τις περισσότερες φορές, κάτω από το πέπλο της μυστικότητας, οπότε η άμεση απόδειξη δια προσωπικών αποδεικτικών μέσων είναι πολύ δυσχερής.
- II) Η σύγχρονη ανάπτυξη των επιστημονικών μεθόδων καταπολέμησης του εγκλήματος, προσδίδει σε αυτές ιδιαίτερη αποδεικτική αξία και βαρύτητα και
- III) Τα στοιχεία μιας εγκληματικής πράξης, όπως και η υποκειμενική πλευρά αυτής κυρίως δια των ενδείξεων μπορούν να βεβαιωθούν ή έστω να διαπιστωθούν.

Η τελική εκτίμηση του πραγματικού αποδεικτικού μέσου των ενδείξεων πλεονεκτεί σε σύγκριση με τα προσωπικά αποδεικτικά μέσα, όπως η ομολογία του κατηγορούμενου, οι μάρτυρες. Τούτο συμβαίνει, γιατί η επιστημονική αλήθεια των πραγματικών ενδείξεων για την ύπαρξη και το περιεχόμενό τους μπορεί στις μέρες μας, να επαληθευτεί και ελεγχθεί αναμφισβήτητα στα ειδικά επιστημονικά εργαστήρια π.χ. τα εργαστήρια της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών, το Γενικό Χημείο του Κράτους κ.ά., ενώ η υποκειμενική ή αντικειμε-

νική αξιοπιστία των προσωπικών αποδεικτικών μέσων είναι σε πολύ μεγάλο ποσοστό αμφισβητήσιμη. Για παράδειγμα η ομολογία του κατηγορούμενου είναι ενδεχόμενο να μην είναι αληθής, γιατί μπορεί να είναι αποτέλεσμα ισχυρής ψυχικής πίεσης ή σωματικής κακοποίησης του, κατά το στάδιο της προανάκρισης, μπορεί δε ο φόβος να εξακολουθεί και κατά το χρόνο εξέτασής του στο δικαστήριο⁹. Επίσης, είναι ενδεχόμενο να προβαίνει σε αναληθή ομολογία, γιατί αποβλέπει στην κάλυψη κάποιου άλλου, που πράγματι είναι κατηγορούμενος, για λόγους συμφέροντος (κυρίως οικονομικούς) ή λόγω συγγένειας⁹, π.χ. ο πατέρας καλύπτει το γιο του για να μην καταστραφεί. Επομένως, η ομολογία, κάποιες φορές, είναι αμφίβολης αξίας και μπορεί να οδηγήσει σε δικαστική πλάνη, σύννηθες παγκόσμιο φαινόμενο. Για παρεμφερείς λόγους μπορεί να μην είναι αξιόπιστη και η κατάθεση κάποιου μάρτυρα. Για τους λόγους αυτούς σήμερα η προσφυγή στην επιστημονική απόδειξη, κατακτά ολοένα και περισσότερο έδαφος στην ποινική δίκη και προσδίδει στις ενδείξεις ιδιαίτερη αποδεικτική αξία και υπεροχή έναντι των άλλων αποδεικτικών μέσων και μάλιστα στα δυσεξιχνίαστα εγκλήματα, όπως ο εμπρησμός, η έκρηξη κ.λπ.

III. Οι ενδείξεις, ως βαθμός πιθανότητας ενοχής του κατηγορούμενου.

Ο όρος “ενδείξεις”, όπως προαναφέρθηκε, εκτός από την έννοια του μηνμονευόμενου στο άρθρο 178 Κ.Π.Δ. αποδεικτικού μέσου, στις λοιπές διατάξεις του Κ.Π.Δ. που απαντάται, όπως στα άρθρα 245, 270, 282, 308, 310, 311, 313, 319, 338, έχει ευρύτερη έννοια και σημαίνει το βαθμό πιθανότητας ενοχής και αντίστοιχα, αθώωσης του κατηγορούμενου για την τέλεση ενός εγκλήματος και που εξάγεται συμπερασματικά από τον Εισαγγελέα ή το Δικαστή, ανάλογα το στάδιο της ποινικής δίκης και κατά λόγο αρμοδιότητάς τους, κατά την εκτίμηση και αξιολόγηση του συνόλου του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού και όχι μόνον των ενδείξεων¹⁰. Δεν αποκλείεται βέβαια, σε κάποιες περιπτώσεις και σε ορισμένα εγκλήματα, όπως οι εμπρησμοί, το κρισιμότερο και σπουδαιότερο αποδεικτικό υλικό, να στηρίζεται στις ενδείξεις και μόνον, ενώ τα λοιπά μέσα, π.χ. η αυτοψία, τα έγγραφα (φωτογραφίες) επικουρούν με την αποτύπωση και τη μεταφορά αυτών προς αξιολόγηση και εκτίμηση ενώπιον του Δικαστή.

Υπό την ως άνω έννοια, το περιεχόμενο του όρου “ενδείξεις” είναι ευρύτερο εκείνου του απαντώμενου στο άρθρο 178 Κ.Π.Δ. και στενότερη του όρου “απόδειξη”, που χρησιμοποιείται στα άρθρα 177 και 351 Κ.Π.Δ. Ο (δικονομικός) ποινικός μας νομοθέτης ανάλογα με τις επιδιωκόμενες, στα διάφορα στάδια της ποινικής δίκης, έννομες συνέπειες κάποιας διαδικαστικής πράξης και προκειμένου σε κάθε περίπτωση να προσδιορίσει και καθορίσει τον απαιτούμενο βαθμό ενοχής του κατηγορούμενου, προσέθεσε στον όρο “ενδείξεις” ανάλογο επιθετικό προσδιορισμό. Ως τέτοιους χρησιμοποιεί τους όρους “αποχρώσεις”, “επαρκείς”, “σοβαρές”, “νέες” ή χρησιμοποιεί ενίοτε και τον όρο “υπόνοιες”.

Οι ενδείξεις, βέβαια, είναι σοβαρότερες των υπονοιών και ασθενέστερες των αποδείξεων. Με βάση το βαθμό πιθανότητας ενοχής, οι ανωτέρω όροι διαβαθμίζονται ιεραρχικά ως εξής¹¹:

“Απλές υπόνοιες (υποψίες)” → “σοβαρές υπόνοιες” → “απλές ενδείξεις” → “επαρκείς ή αποχρώσεις ενδείξεις” → “σοβαρές ενδείξεις” → “αποδείξεις” που οδηγούν σε δικανική πεποίθηση.

Ο όρος “επαρκείς” ενδείξεις, π.χ. στα άρθρα 245 § 2, 298 Κ.Π.Δ., ταυτίζεται εννοιολογικά με τον όρο “αποχρώσεις”, π.χ. στο άρθρο 270 § 1 Κ.Π.Δ. Οι ως άνω ταυτόσημοι όροι σημαίνουν, ότι από το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων πιθανολογείται με βασιμότητα ότι ο κατηγορούμενος είναι ο δράστης του διωκόμενου εγκλήματος¹². **“Αποχρώσεις”** είναι οι ενδείξεις όταν, “Εν τω συνόλω των εκτιμώμενων προς τα λοιπά στοιχεία της ανακρίσεως, εξικνούνται κατά την συνήθη των πραγμάτων πείραν και λογικήν κατά πιθανότητα εξικνουμένην εις βεβαιότητα ότι ο κατηγορούμενος εξετέλεσε την πράξιν”¹³, όταν “προκύπτει πιθανότητα ότι ο παραπεμπόμενος θέλει κηρυχθεί ένοχος”¹⁴. Οι ενδείξεις **δεν είναι αποχρώσεις** όταν “καθ’ εαυτάς κρινομένοι δεν πιθανολογούν σοβαρώς την ενοχήν του κατηγορουμένου”¹⁵ και όταν “δεν δύναται να προσδιορισθή ο τρόπος τελέσεως της πράξεως”¹⁶.

Η κρίση για την ύπαρξη αποχρώσεων ενδείξεων ενοχής είναι ανέλεγκτη αλλ' όχι αυθαίρετη¹⁷. Μπορεί βέβαια ο δικαστής να κρίνει τις αποδείξεις κατά συνείδηση, όμως η ορθότητα της κρίσης του ελέγχεται αναίρετικά κατ' επιταγή του άρθρου 93 § 3 Συντ. και 139 Κ.Π.Δ. Εφόσον στην απόφαση δεν προσδιορίζεται το είδος των αποδεικτικών μέσων (μάρτυρες, έγγραφα κ.λπ.), που έλαβε υπόψη το δικαστήριο, υπάρχει έλλειψη νόμιμης αιτιολογίας¹⁸. Η ύπαρξη ή μη επαρκών ενδείξεων ενοχής, κατ' άρθρο 270 Κ.Π.Δ., δεν υπόκειται στη διακριτική εξουσία του Ανακριτή¹⁹. Μπορεί έτσι ν' αποτελέσει αντικείμενο διαφωνίας. Ο όρος "ενδείξεις" στο άρθρο 338 § 1 Κ.Π.Δ. έχει την έννοια του όρου "αποχρώσεις" ενδείξεις²⁰. Στο άρθρο 298 (δ) Κ.Π.Δ. ο όρος "**σοβαρές υπόνοιες**" δεν έχει την έννοια του όρου "αποχρώσεις" ενδείξεις. Η παραπομπή στο άρθρο 282 Κ.Π.Δ. ισχύει για τις λοιπές προϋποθέσεις, που απαιτούνται από τις διατάξεις του άρθρου αυτού, για την προσωρινή κράτηση.

"**Νέα**" **ένδειξη**, όρος που απαντάται π.χ. στο άρθρο 311 § 1, θεωρείται η προϋπάρχουσα μεν της εκδόσεως του βουλεύματος, η οποία όμως δεν είχε τεθεί υπόψη του²¹. Επίσης, η προσέλευση νέων μαρτύρων, νέα διαφορετική κατάθεση ουσιώδη μάρτυρα, νέα έγγραφα, η προκύπτουσα από ήδη χρησιμοποιηθέντα αποδεικτικά μέσα²² και μάλιστα νέες καταθέσεις των ήδη εξετασθέντων μαρτύρων και η προκύπτουσα από την εκ των υστέρων κατάθεση του αρχικά αρνηθέντος να εξετασθεί, για όσα πληροφορήθηκε από την άσκηση του λειτουργήματός του από αυτούς, που εμπίπτουν στο επαγγελματικό απόρρητο κατ' άρθρο 212 Κ.Π.Δ.²³ Οι νέες ενδείξεις δύνανται να συλλεγούν αυτοπροσώπως από τον Εισαγγελέα ή τον Ανακριτή ή από Ανακριτικό Υπάλληλο καθ' οιονδήποτε τρόπο²⁴.

Ο όρος "**σοβαρές υπόνοιες**", π.χ. στο άρθρο 298 Κ.Π.Δ. έχει ταυτόσημη έννοια με τον όρο "σοβαρές ενδείξεις ενοχής" στο άρθρο 282 § 1 Κ.Π.Δ.

Ο νομοθέτης με τη χρήση του όρου "**ενδείξεις**" σε πληθυντικό αριθμό δεν αποσκοπεί ούτε επιδιώκει σε μία, κατ' ελάχιστο αριθμό, ποσότητα στοιχείων που πρέπει να υπάρχουν σε κάθε περίπτωση, αλλά στοχεύει στην αποδεικτική τους αξία, η οποία μπορεί να προκύπτει και με ελάχιστα στοιχεία, αρκεί να πιθανολογούν την ενοχή του κατηγορουμένου.

Ο νομοθέτης, λοιπόν, σε κάθε στάδιο της ποινικής δίκης και για κάθε διαδικαστική πράξη, με βάση τις έννομες συνέπειες που επεδίωκε να επάγονται αυτές για τον κατηγορούμενο, χρησιμοποίησε στις σχετικές δικονομικές διατάξεις και τον κατάλληλο επιθετικό προσδιορισμό στον όρο "ενδείξεις" ή "υπόνοιες", ο οποίος αντανάκλα σε κάθε περίπτωση και σε διαφορετικό βαθμό πιθανότητες ενοχής.

Ειδικότερα:

- Για ν' αποφανθεί το Συμβούλιο, ότι δεν πρέπει να γίνει κατηγορία, θα πρέπει να μην υπάρχουν καθόλου ενδείξεις ή αυτές που υπάρχουν να μην είναι αποχρώσεις. Επίσης, όταν υπάρχουν ενδείξεις, δεν είναι όμως επαρκείς για την παραπομπή του κατηγορούμενου στο ακροατήριο, παύει προσωρινά τη δίωξη.
- Επί υπάρξεως επαρκών ενδείξεων δικαιολογείται η έκδοση παραπεμπτικού βουλεύματος.
- Για την προσωρινή κράτηση του κατηγορούμενου απαιτείται να προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής, δηλαδή από το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων να συντρέχει υψηλός βαθμός πιθανολόγησης, ότι ο κατηγορούμενος είναι ο δράστης του διωκόμενου εγκλήματος. Πρέπει δηλαδή οι υπόνοιες ενοχής να καθιστούν σφόδρα πιθανή την ενοχή του προσωρινά κρατούμενου²⁵.
- Για την παραπομπή του κατηγορούμενου στο ακροατήριο απαιτούνται αποχρώσεις (επαρκείς) ενδείξεις.
- Για την καταδίκη απαιτείται δικανική πεποίθηση που στηρίζεται σε βεβαιότητα του Δικαστή για την αλήθεια των γνώσεών του²⁶.

IV. Η αποδεικτική υπεροχή των ενδείξεων στα εγκλήματα εμπρησμού.

Ως γνωστόν, οι ενδείξεις, ως αποδεικτικό μέσο, έχουν ισοδύναμη αποδεικτική ισχύ με τα λοιπά αποδεικτικά μέσα, στα πλαίσια του ισχύοντος αποδεικτικού ποινικού μας συστήματος, όπου ο Δικαστής εκτιμά ελεύθερα αυτά και κρίνει με τη φωνή της συνείδησής του.

Στα εγκλήματα εμπρησμού (κοινού και σε δάσος), τα οποία περιλαμβάνονται μεταξύ αυτών που δυσκόλως εξιχνιάζονται, πρέπει οι ενδείξεις να αξιολογούνται και εκτιμούνται από τον Εισαγγελέα ή το Δικαστή, κατά λόγο αρμοδιότητας, με ιδιαίτερη βαρύτητα, γιατί εξαιτίας του πυρκαγιά, ως χημικό φαινόμενο²⁷, καταστρέφει στο πέρασμά της τα πάντα. Έιχνη και άλλα διαγνωστικά σημεία που υπάρχουν στην εστία, όπου εκδηλώθηκε, έχουν καταστραφεί ή αλλοιωθεί. Σ' αυτό συμβάλλει επιπλέον και η προσπάθεια των πυροσβεστικών δυνάμεων για την καταστολή της πυρκαγιάς, η οποία, αν δεν τα καταστρέψει, ή αλλοιώσει, θα προκαλέσει τουλάχιστον σύγχυση στην εξακρίβωση της αιτίας, αφού το κατασβεστικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε θα μεταβάλει τη θέση τους στο χώρο της εστίας.

Όλα τα ανωτέρω είναι γνωστά στους εμπρηστές που δρουν με δόλο και ιδιαίτερα σ' αυτούς που εγκληματούν κατ' επάγγελμα ή δραστηριοποιούνται στα πλαίσια οργανωμένης εγκληματικότητας (οργανωμένο έγκλημα).

Στις περιπτώσεις, λοιπόν, αυτές:

- 1) Οι εμπρησμοί προσχεδιάζονται, οργανώνονται και εκτελούνται με ιδιαίτερη επιμέλεια έτσι ώστε να μην καταλείπονται πειστήρια, ίχνη και άλλα διαγνωστικά σημεία και στοιχεία, που θα οδηγήσουν στην ανακάλυψη του δράστη.
- 2) Οι εμπρησμοί προκαλούνται στις μέρες μας με τη χρήση σύγχρονων τεχνολογικά μέσων, όπως εμπρηστικοί μηχανισμοί, οι οποίοι πυροδοτούνται σε χρόνο και απόσταση, που θα επιτρέψει στους δράστες την αθέατη απομάκρυνσή τους από τον τόπο του εγκλήματος, η οποία θα τους επιτρέψει την εξασφάλιση ενός πειστικού "άλλοθι".
- 3) Οι εμπρησμοί κυρίως σε δάση προκαλούνται σε χρόνο και σημεία που εξασφαλίζουν στους δράστες το αθέατο.
- 4) Οι εμπρηστές γνωρίζουν και εκμεταλλεύονται την απροθυμία των μαρτύρων, για λόγους απειλής και εκδίκησης, να δώσουν στις Αρχές θετικές πληροφορίες που θα συμβάλουν στην ανακάλυψή τους.

Περαιτέρω, η ανυπολόγιστη αξία των ενδείξεων στην εξιχνίαση των εμπρησμών και τον εντοπισμό και ανακάλυψη των δραστών έγκειται στο γεγονός ότι η εκμετάλλευσή τους και αξιοπιστία τους δεν αμφισβητείται εύκολα, αφού η ανακάλυψη της ταυτότητας του δράστη γίνεται σε ειδικά εγκληματολογικά εργαστήρια και άλλους επιστημονικούς χώρους με ειδικές μεθόδους και τεχνικές.

Οι εμπρηστές, όσο και να επιμελούνται προσεκτικά της δράσης τους, είναι πολύ πιθανόν ν' αφήσουν κάποιες ελάχιστες ενδείξεις, οι οποίες, όσο και αν φαίνονται εκ πρώτης απόψεως ανεκμετάλλευτες και ασήμαντες, μπορούν με κατάλληλη εξερεύνηση και επιστημονική αξιολόγηση να οδηγήσουν στην ανακάλυψή τους.

Τα αρμόδια λοιπόν όργανα που ασχολούνται με το ανακριτικό έργο στα εγκλήματα εμπρησμού θα πρέπει να γνωρίζουν τ' ανωτέρω και να σπεύδουν άμεσα στον τόπο του εγκλήματος και με ιδιαίτερη επιμέλεια να καταβάλουν κάθε προσπάθεια για τον εντοπισμό, διατήρηση και εξασφάλιση των πραγματικών ενδείξεων στην εστία της πυρκαγιάς, τη φωτογράφησή τους στη θέση που βρέθηκαν και στη συνέχεια την προσεκτική περισυλλογή τους και μεταφορά τους προς επιστημονική εκμετάλλευση και αξιοποίησή τους στα ειδικά προς τούτο επιστημονικά εργαστήρια. Ακολούθως, δια της αυτοψίας ή και πραγματογνωμοσύνης, θα περιγραφούν, αποτυπωθούν και αξιολογηθούν για να μεταφερθούν ενώπιον των αρμοδίων δικαστικών οργάνων προς εκτίμηση. Σημαντική συμβολή μπορούν να προσφέρουν στην εξιχνίαση των εμπρησμών και οι προσωπικές ενδείξεις. Οι Ανακριτικοί Υπάλληλοι θα πρέπει να ερευνήσουν:

α) Για το κίνητρο του δράστη

Ο εμπρηστής προκαλεί πυρκαγιά π.χ. για είσπραξη της ασφάλειας, για κάποιο άλλο κερδοσκοπικό ή ιδιοτελή σκοπό, όπως βελτίωση βοσκοτόπων, αλλαγή χρήσης της γης κ.ά., για λόγους αντεκδίκησης, αντιζηλίας κ.λπ.

β) Τη σχέση του δράστη με τον παθόντα-θύμα του εμπρησμού.

Αν δηλαδή προηγήθηκε του εμπρησμού μεταφορικού μέσου κάποια απειλή, έχθρα, φθό-
ος δράστη και παθόντα-θύματος, και

γ) Το "άλλοθι" του δράστη

Οι ανωτέρω προσωπικές ενδείξεις θα πρέπει ν' αποδεικνύονται με άλλα μέσα, όπως μαρτυρικές καταθέσεις, έγγραφα, κ.λπ.

V. Επίμετρο.

Μπορεί, βέβαια, τα αποδεικτικά μέσα *in abstracto* να έχουν ίση μεταξύ τους αποδεικτική δύναμη, υπό το ισχύον, όμως, σύστημα απόδειξης, ο Δικαστής αποδεσμεύεται όχι από το ποια αποδεικτικά μέσα θα λάβει υπόψη του αλλά από το πώς θα εκτιμήσει αυτά και για τη νομιμότητα και πληρότητα της αιτιολογίας της απόφασης πρέπει να γίνεται συγκεκριμένη αναφορά των αποδεικτικών μέσων, στην αξιολόγηση των οποίων στηρίχθηκε. Δεν απαιτείται, όμως, χωριστή αναφορά καθενός από τ' αποδεικτικά μέσα και τι από το καθένα συνήγαγε το δικαστήριο²⁸.

Οι ενδείξεις, ως αποδεικτικό μέσο στην εξιχνίαση των εμπρησμών, είναι εύκολο να παραπέμψουν — και παραπέμπουν τις περισσότερες φορές — τον κατηγορούμενο στο ακροατήριο ή να διαταχθεί η προσωρινή κράτησή του, το ζητούμενο, όμως, είναι αν αυτές είναι ικανές για το σχηματισμό δικανικής πεποίθησης για την ενοχή και καταδίκη του.

Όπως προαναφέρθηκε στην προηγούμενη παράγραφο, οι ενδείξεις έχουν, τις περισσότερες φορές, υπερέχουσα αποδεικτική δύναμη στους εμπρησμούς. Αυτές έχουν πρωτογενή και υπερέχουσα αποδεικτική ισχύ στην εξιχνίαση των εμπρησμών, ενώ τα λοιπά μέσα, λόγω της κατά νόμο καταλληλότητας και αποστολής τους, αποτυπώνουν, περιγράφουν και συντηρούν αυτές και επικουρικά ενισχύουν την ύπαρξή τους και αποδεικνύουν το πραγματικό περιεχόμενό τους. Γι' αυτό οι ενδείξεις, με τους κανόνες της λογικής και της πείρας, ανοίγουν στο ερευνητικό πνεύμα του Δικαστή την κυριότερα των πηγών της αλήθειας, αρκεί να διαπιστώνεται ακριβώς το πραγματικό περιεχόμενό τους²⁹. Ο Δικαστής και "εκ πλειόνων συνδυαζομένων προς αλληλάς ενδείξεων, αλλά κι εκ μιας μόνης ενδεχομένως, δύναται να αχθή μέχρι πλήρους πεποιθήσεως και βεβαιότητας"³⁰ για την ενοχή και καταδίκη του κατηγορούμενου για εμπρησμό.

VI. Πηγές

1. Ζησιάδη, Ποιν. Δικ. 1977, τ. Β', σελ. 11.
2. Κωστή-Μπουρόπουλου, Ερμ. Ποιν. Δικ., παρ. 88.
3. Σταΐκου, Επ. Ερμ. Ποιν. Δικ., σελ. 880.
4. Γκουρμπάτση-Μητροπέτρου, "Η προανάκριση" Β', (1996), σελ. 85.
5. Παπαδογιάννη, Κ.Π.Δ. (1981), σελ. 394 αρ. 3.
6. Αλεξιάδη, Εγχ. Ανακριτικής 1980, σελ. 164 επ.
7. Καΐσαρη, Κ.Π.Δ. 1983, σελ. 2290 ΕΛ.
8. Δέδε, Ποιν. Δικ. 1983, σελ. 300 IV παρ.
9. Καραμπελα, "Η υπεράσπιση", τ. Α' (1992) σελ. 147 παρ. 23.
10. Αλεξιάδη, ο.π., σελ. 198.
11. Ζησιάδη, Ποιν. Δικ., Α', σελ. 26, σημ. β'.
12. Καρρά, Καθ. Ποιν. Δικον. Δικ., τ. Α' (1983), σελ. 302-ΑΠ 1090/77.
13. Σταΐκου, Ερμ. Ποιν. Δικ. Β' (1995), σελ. 352.
14. Δέδε, Ποιν. Δικ. (1983), σελ. 445, σημ. 2 - Εφ. Αθ. 768/83.
15. Ζησιάδη, Ποιν. Δικ., τ. Β' (1977), σελ. 360.
16. Πλημ. Καλαβρ. 60/74, Π. Χρ. ΚΕ/506.
17. Κονταξή, Ερμ. Κ.Π.Δ. (1985), σελ. 946.
18. Α.Π. 753/1992, ΝοΒ (1993), σελ. 130.
19. Σταμάτη, Π.Χρ. ΚΕ/224.
20. Βλ. Πρακτικά Βουλής της 2-11-1987, σελ. 638 σχετική δήλωση του Υπουργού κατά τη συζήτηση του Ν. 1738/87.
21. Δέδε, ό.π., σελ. 443, σημ. 4.
22. Δέδε, ό.π., σελ. 449, σημ. 1.
23. Μπουρόπουλου, Ερμ. Κ.Π.Δ., τ. Α' (1957), σελ. 421, σημ. 2.
24. Κονταξή, ό.π., σελ. 941.
25. Ζαγκαρόλα, Π.Χρ. Β'/347.
26. Κονταξή, ό.π., σελ. 857.
27. Για την έννοια του όρου βλ. Γκουρμπάτση, "Ο εμπρησμός στο ισχύον δίκαιο" 1993, σελ. 39 επ.
28. Α.Π. 753/1992, ΝοΒ (1993), σελ. 130.
29. Καΐσαρη, Κ.Π.Δ. 1984, τ. Γ', σελ. 2288.
30. Σιφναίου, Παν. Ποιν. Δικ. 1957, σελ. 584, αρ. 38-39, Τσουκαλά, Ερμ. Ποιν. Δικ., τ. Α', σελ. 285, περ. 54.